

Sotsiaalkaitseministri käskkirjaga „Eesti inimeste pensionialase teadlikkuse suurendamine“ kinnitatavate toetuse andmise tingimuste seletuskiri

I Sissejuhatus

Toetuse eesmärk on tõsta inimeste pensioniteadlikkust oma pensioniotsuste tegemisel.

Tulemuste saavutamiseks:

- 1) pakutakse sihtrühmale erinevatel viisidel pensioninõustamist - selgitatakse pensionisüsteemi ja sellega seotud kehtivaid võimalusi ning tingimusi, töötatakse soovi korral personaalse pensioniplaani loomisega ning vastatakse pensionit puudutavatele küsimustele;
- 2) tagatakse nõustamisteenuse kvaliteet asjakohase teabega ja vajalike töövahendite väljatöötamisega.

Toetuse andmise tingimuste (TAT) raames on tegevuste elluvijaks on Sotsiaalkindlustusamet (edaspidi SKA).

Käesoleva TAT eelarve on 1 390 000 eurot, sh Euroopa Sotsiaalfond+ (edaspidi ESF+) toetus 973 000 eurot, millele lisandub riiklik kaasfinantseering 417 000 eurot.

TAT on välja töötanud Sotsiaalministeerium koostöös SKA-ga. TAT on koostanud Sotsiaalministeeriumi töö- ja pensionipoliitika osakonna nõunik Merle Sumil-Laanemaa (tel 626 9239, merle.sumil-laanemaa@sm.ee) ja nutika arengu toetamise osakonna peaspetsialist Jüri Lössenko (tel 626 9186, juri.lossenko@sm.ee) ning SKA hüvitiste osakonna teenuse juht Katre Pall (tel 5906 5029, katre.pall@sotsiaalkindlustusamet.ee) ja pensioninõustaja Gunnar Gabriel Einlo (tel 588 60393, gunnar.gabriel.einlo@sotsiaalkindlustusamet.ee). Käskkirja juriidilise ekspertiisi on teinud Sotsiaalministeeriumi õigusosakonna õigusnõunik Piret Eelmets (tel 626 9128, piret.eelmets@sm.ee).

Käskkirja eelnõu on keeletoimetanud Rahandusministeeriumi ühisosakonna dokumendihaldustalituse keeletoimetaja Virge Tammaru (tel 626 9320; virge.tammaru@fin.ee).

TAT on seotud isikuandmete töötlemisega isikuandmete kaitse üldmääruse tähenduses ning selle kohta on koostatud täpsem mõjuanalüüs käesoleva seletuskirja IV osas.

II Käskkirja sisu

ESF+ vahendite kasutamisel perioodil 2021–2027 Eestis on aluseks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL)2021/1060 artiklis 10 nimetatud partnerlusleppe alusel koostatud ning Vabariigi Valitsuse poolt heaks kiidetud ja Euroopa Komisjoni poolt kinnitatud „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava perioodiks 2021–2027“ (edaspidi *rakenduskava*). Rakenduskava viiakse ellu perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seaduse (edaspidi ÜSS) § 1 lõike 1 punkti 1 alusel.

ÜSS § 4 lõikes 3 nimetatud meetmete nimekirja kohaselt on Sotsiaalministeerium rakendusasutuseks (edaspidi RA) ja Riigi Tugiteenuste Keskus rakendusüksuseks (edaspidi RÜ) ESF+ist rahastatavale 6. prioriteetse suuna meetmele 21.4.3.3 „Hüvitiste maksmine, skeemide arendamine ja inimeste piiriülest liikumist arvestava sotsiaalkindlustussüsteemi kujundamine“ (edaspidi *meede*).

Vastavalt ÜSS § 10 lõikele 2 võib rakendusasutus rakenduskavas ja meetmete nimekirjas märgitud eesmärkide ja tulemuste saavutamiseks koostada meetme rakendamiseks toetuse andmise tingimused (edaspidi TAT).

TAT sisaldab eesmärkide ja tegevuste kirjeldust, eelarvet, toetatavate tegevuste sihtrühma, tulemusi, seost Eesti 2035 sihtide ja arengukava eesmärkidega ning rakendamise tingimusi.

TAT sisaldab 11 punkti:

1. punkt „Reguleerimisala ja seosed Eesti riigi eesmärkidega“;
2. punkt „Toetatavad tegevused“;
3. punkt „Näitajad“;
4. punkt „Tegevuste eelarve“;
5. punkt „Kulude abikõlblikkus“;
6. punkt „Toetuse maksmise tingimused ja kord“;
7. punkt „Elluviija kohustused“;
8. punkt „Aruandlus“;
9. punkt „TAT muutmine“;
10. punkt „Finantskorrektsiooni tegemise alused ja kord“;
11. punkt „Vaiete lahendamine“.

Punkt 1 „Reguleerimisala ja seosed Eesti riigi eesmärkidega“

Punktis 1 sätestatakse meetme nimetus, TAT eesmärgid ning seosed Eesti 2035 sihtide ja aluspõhimõtetega ning heaolu arengukava sihtidega.

TAT vajalikkuse põhjendus

Eesti elanike valdav suhtumine pensionipõlve kättejõudmisse on passiivne – pensionisüsteemi ei tunta ning oma pensioni teadliku kavandamisega tegelemine on pigem marginaalne. Pensionile jäädes kukub inimeste heaolutase märgatavalt. 2019. aasta seisuga peab 48,8% vanaduspensionäridest hakkama saama väiksema summaga kui 60% elanikkonna sissetulekute mediaanist ehk nende sissetulek on allpool suhtelise vaesuse piiri¹. Eriti suures vaesusriskis on üksi elavad pensionärid, kellest üle 80% elab suhtelises vaesuses.

Pensionisüsteem pakub mitmeid valikuid ja võimalusi oma pensioni kasvatamiseks tööelu jooksul ning ka pensionil olemise ajal. Siiski on süsteem keeruline ja muutuv ning lihtsam on pensioni planeerimisega teadlikult mitte tegeleda. Riigikohus on kogumispensionide reformi puudutavas lahendis² tunnistanud inimeste valikuvabaduse suurenemist ja suurema vastutuse võtmist oma pensionipõlve kujundamisel. Selle valguses peavad inimesed omama infot, teadmisi ja oskusi, et aktiivselt kujundada oma pensionit tööelu jooksul.

Uuringute kohaselt sõltub enamiku inimeste toimetulek vanaduspõlves riigi pakutavatest pensionivõimalustest ehk pensionikindlustuse kolmest sambast. Eesti elanike finantskirjaoskuse uuringust³ selgus, et vähemalt 48% Eesti elanikest on oma pensionipõlve suhtes ebakindlad. Pigem hästi või väga hästi saaks oma hinnangu kohaselt hakkama 21% elanikest. Uuring tõi esile, et täiendavaid sissetulekuallikaid lisaks riiklikule pensionile on kogutud suhteliselt vähesel määral, mistõttu on pensioni I ja II sammu suurele osale inimestest hakkamasaamiseks väga olulise tähtsusega. Paljud inimesed näevad pensionipõlve kindlustajana töötamist pensioniealisena või tuge lastelt ja teistelt pereliikmetelt. Täiendav kogumispension või investeerimine on oluliselt vähema kaaluga alternatiivid. Omal käel investeerimisega on valmis tegelema väike osa elanikkonnast ning enamasti nooremad inimesed. Eesti sooline palgalõhe oli 2021. aastal Statistikaameti andmeil 14,9 %. Sooline palgalõhe mõjutab ka otseselt tulevast pensionilõhet ning naiste ja meeste pensioniks kogumise võimalusi ja valmisolekut, sh naiste ja meeste erinevat riskivalmidust ja vabade vahendite olemasolu investeerimiseks.

¹ Rahatark Eesti. Eesti elanike rahatarkuse edendamise strateegia aastateks 2021–2030. Rahandusministeerium 2021

² Riigikohtu 20.10.2020 lahend 5-20-3

³ Eesti elanike finantskirjaoskuse ehk rahatarkuse uuring. Turu-uuringute AS 08/2019

Nõustamisteenuse eesmärk on juurutada mõtteviisi, et tulevase pensioniga saab ja tuleb tegeleda nüüd ja praegu. Pensioninõustamise keskseks ideeks on suurendada pensioniteadlikkust ja toetada inimesi nende pensioniotsuste tegemisel: selgitada pensionisüsteemi ning sellega seotud kehtivaid võimalusi ja tingimusi, töötada soovi korral personaalse pensioniplaani loomisega ning vastata pensionit puudutavatele küsimustele. Iga üksiksiku head otsused pensioni kindlustamiseks vähendavad eakate vaesusriski pensionipõlves, mistõttu on kvaliteetne pensioninõustamine eluliselt tähtis. Selle eelduseks on lihtne ligipääs oma pensionivarade seisule üle kõikide pensionisammaste ning tööriistade olemasolu tulevase pensioni prognoosimiseks. Tulemusena võiks kujuneda pensionisuundumustega kursis olev ja pensioniteadlikele otsustele tuginev indiviid, kes on oma pensioniotsustes igakülgset toetatud, ning seetõttu pikaajalises plaanis sotsiaalselt kindlustatum ühiskond.

Pensioniteadlikkuse suurendamise eelduseks on andmete olemasolu iga inimese pensioniõiguste kohta. Pensioniõigusi enne 1999. aastat tõendavad dokumendid (tööraamatud, kooli diplomid, sõjaväepiletid jms) on paberkandjal inimeste enda või nende tööandjate käes. Statistikaameti andmetel elab Eestis ca 536 000 inimest vanuses 35–64, kelle puhul on pensioni määramiseks vaja koguda andmeid töötamise ja õppimise kohta enne 1999. aastat. SKA-l on praeguseks olemas u 86 000 inimese tööraamatute andmed. Seega on ligikaudu 450 000 inimest, kelle tööraamatud jm pensioniõigusi tõendavad dokumendid on esitamata. Nõustamisteenusega teavitatakse inimesi muu hulgas vajadusest esitada SKA-le on pensionistaaži tõendavad dokumendid ning juhendatakse dokumente sobival moel esitama.

Tööturul toimuvad kiired muudatused ning levivad uued töövormid, mille puhul on pensionikindlustus veelgi rohkem töötegija enda kätes. Uued töövormid, mis pakuvad lihtsat suundumist tööturule, ei paku aga traditsiooniliste töövormidega samal tasemel sotsiaalset kaitset. Töötaja vastutus maksude maksmisel ja seeläbi oma pensioni kujundamisel lasub temal endal⁴. Mittetraditsioonilisi töövorme kasutavad inimesed, kelle hõive ja tulud on ebaregulaarsed, vajavad teadmisi I ja II samba pensionile õiguse tekkimise kohta, samuti vabatahtliku kogumispensioniga kohta, mis pakub paindlikke võimalusi teha sissemaksid ettevõtlustuludelt, autoritasudelt jms. Uuringu⁵ kohaselt hindas üle poole (56%) vabakutselistest loovisikutest, et on väga mures toimetuleku pärast vanaduspäevil. 70% vabakutselistest loovisikutest on naised.

Punkt 2 „Toetatavad tegevused“

Nimetatud punktis kirjeldatakse tegevusi TAT eesmärkide ja tulemuste saavutamiseks. Iga tegevuse juures näidatakse sihtrühm ja tegevuse abikõlblikkuse periood. TAT tegevusi viib ellu SKA.

Lähtuvalt Vabariigi Valitsuse 12.05.2022 määruse nr 55 „Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakenduskavade vahendite andmise ja kasutamise üldised tingimused“ § 41 lõikest 1 punktist 7 kehtestatakse asjakohasel juhul nõuded, mille kohaselt ei tekitata Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2020/852, millega kehtestatakse kestlike investeeringute hõlbustamise raamistik ja muudetakse määrust (EL) 2019/2088 (ELT L 198, 22.06.2020, lk 13–43), artiklis 17 nimetatud olulist kahju ühelegi artiklis 9 sätestatud keskkonnaeesmärgile.

Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava DNSH (ing.k. *do no significant harm* ehk ei kahjusta oluliselt) analüüsist lähtuvalt ei tuvastanud meetmel potentsiaalselt olulist kahju keskkonnaeesmärkidele ning seega täiendavate nõuete kehtestamiseks puudub vajadus. TAT koostamisel on arvestatud Euroopa Liidu põhiõiguste hartas ja puuetega inimeste õiguste konventsioonis sätestatuga.

⁴ Vallistu, J., Piirits, M., (2021) Platvormitöö Eestis 2021. Küsitlusuuringu tulemused. Arenguseire Keskus

⁵ Vabakutselised loovisikud, nende majandusliku toimetuleku mudelid ja sotsiaalsete garantiide kättesaadavus, Praxis 2021

Pensioninõustamise teenus lähtub isikliku pensioniplaani loomise vajadusest ja selle kujundamisest erinevate pensionivõimaluste valguses ning tutvustab sellega kaasnevaid võimalusi, kuid ei suuna kindlate valikute tegemisele. Finantsnõu ei anta.

Pensioniplaan koosneb viiest põhipunktist ning ei sõltu sellest, kui palju on pensionini aega jäänud.

1. Läbimõtlemine

Tutvustab võimalust enda jaoks välja selgitada, millisena ma enda pensionit näen ja mida selleks vajan.

2. Arvutamine

Tutvustab võimalust enda jaoks välja arvutada, milline on väljavaade tuludele ja kuludele pensionile jäämisel.

3. Kontrollimine

Tutvustab võimalust, kust leida infot kõigi pensionisammaste hetkeseisu kohta ning kuidas teha prognoose pensioni tulevikuväljavaade kohta (pensionikalkulaator).

4. Planeerimine

Tutvustab, millele mõelda, et soovitud tulemus saavutada, ja millised peaksid olema sammud, et tulemus oleks seatud ajaks saavutatud.

5. Tegutsemine

Tutvustab, kuidas kõige tõhusamalt seatud eesmärgini jõuda.

Teenus tutvustab ajakohaseid võimalusi pensioniplaani valguses:

I samba riiklik pension – erinevate pensioniliikide valimise tingimused ja saadavad hüved.

II samba vabatahtlik kogumispension – võimalused ja tingimused kogumis- ja väljavõtmisfaasis.

III samba täiendav kogumispension – võimalused ja tingimused kogumis- ja väljavõtmisfaasis.

Rahatarkus ning investeeringud tulevikku: tutvustab mõtlema laiemalt, hajutama oma investeeringuid tulevikupensioniks ja mõtlema Rahandusministeeriumi kinnitatud rahatarkuse printsiipidega kooskõlas. Vanuserühmiti ja eeldatavast pensionieast tulenevalt on rõhk erinevatel punktidel.

1. Infotunnid – nõustajad korraldavad (valdavalt veebi teel) kokkulepitud ajal infotunde, mille käigus tutvustavad ettevalmistatud slaidikava alusel Eestis kehtiva pensionisüsteemi üldiseid aluseid, olulisemaid I, II ja III samba tunnusjooni ning isikliku pensioniplaani loomise vajadust. Eelneva kokkuleppe alusel keskenduvad nõustajad mingile kindlale pensionispetsiifikale (näiteks I samba eripensionid, II ja III samba tingimused jms). Nõustajad on valmis infotunni jooksul ja selle järel vastama pensionit puudutavatele küsimustele.

2. Individuaalnõustamised – nõustajad korraldavad individuaalse nõustamise, milleks on varem aeg broneeritud. Nõustamine toimub valdavalt veebi teel ning lähtutakse pöörduja küsimusest. Vajaduse korral töötatakse pöörduja isiklike pensioniandmetega, inimese soovi korral luuakse pensioniplaan.

3. Vebinarid – nõustajad korraldavad pensioniteemalisi veebiseminare. Veebikeskkonna vahendusel toimuv webinar annab kindlast pensioniteemast (nt lapsed ja pension, staaži tõendamine, pension välismaal töötamise korral jms) lühiülevaate ja asjakohased nõustajate kommentaarid. Vebinaril osalemiseks on vajalik varasem registreerimine. Vebinari järel ollakse valmis vastama küsimustele.

4. Pensionisütitus – lühiklipid pensionist: millele mõelda ja mida võtta eesmärgiks oma pensioni planeerimisel.

5. Pensionipäev – pensionipäeva raames tutvustatakse elanikkonnale pensioni planeerimise vajalikkust ja õpetatakse seda tegema. Tehakse meediakampaania koos vajalike pensioni planeerimise tegevuste ja tööriistade tutvustamisega inimestele.

6. Üldise teadlikkuse suurendamise raames seisavad nõustajad hea pensioniinfo päevakorra vastavuse ja pideva uuendamise eest SKA sellekohasel kodulehel ning pööravad aeg-ajalt esitatavates *podcast*'ides, infokildudes ja lühivideotes tähelepanu põhilisele, mis puudutab pensionit, samuti lisavad omapoolsed kommentaarid. Kommunikatsioon toimub eesti, vene ja inglise keeles.

Teenus keskendub sihtrühmadele, kellel on pensioniteema vastu huvi, kuid vanuserühmiti on rõhk erinevatel punktidel:

Vanuserühm 18–25 ehk tööturule suundujad: tähelepanu rahatarkusel, sh säästmine, aja ja võimaluste enda kasuks tööle panemine ning soov investeerida pensionisse kui tulevikuvõimalusse; huvi suurendamine pensioni vastu; välismaal töötamine ja saadav pension.

Vanuserühm 25–55 ehk kiire tööiga, oma pensioni ehitamine: rahatarkus ja säästmise vajalikkus, teadvustamine, et just praegu ehitada oma tulevast pensionipõlve. Pensioniõigusliku staaži andmete esitamise vajadus ja võimalused. Seire, kui palju on kogutud, millise elukvaliteedi see tulevikus tagab ja millised on võimalused teha pensionis ümberkorraldusi.

Vanuserühm 55+ ehk pension ei ole enam kaugel: võimaluste tutvustamine ja mida teha, et kasutada pensionini jäänud aega endale parima pensionivõimaluse saamiseks; kas panna rõhk I, II või III sambale või millelegi eraldiseisvale. Pensioniõigusliku staaži andmete esitamise vajadus ja võimalused. Teadlikkus: kui palju on kogutud, mis elukvaliteedi see tagab. II ja III sambast raha väljavõtmise reeglid, pärimine. I samba võimalused: varasem pensionile jäämine, pensioni edasilükkamine, pensioni peatamine. Mida saab veel kogumiseks teha, millal pensionile jääda, kas ja mis koormusega on kasulik edasi töötada.

Vanuserühm 65+ ehk pension on ukse taga või juba käes: mis ajal oleks kõige optimaalsem pensionile jääda ja mis liik valida. Ajastus, millal minna I, II ja III samba pensionile vastavalt sissetulekule ja elulisele eelistusele. II ja III sambast raha väljavõtmise reeglid, pärimine. I samba võimalused: varasem pensionile jäämine, pensioni edasilükkamine, pensioni peatamine. Rahulolu kasvatamine juba olemasoleva pensionipõlvega. Pensioni saamise ja töötamise ühitamise kaalumine.

Pensioninõustamise teenuse raames tehakse koostööd Rahandusministeeriumiga nende rahatarkuse tegevuste raames, mis on suunatud finantskirjaoskuse arendamisele. Koostööd tehakse koolituste ning ürituste korraldamisel ja uuringute läbiviimisel. Pensionikeskusega tehakse koostööd enesetäiendamisel II ja III samba osas ning inimeste nõustamisel. Pensionikeskuse kaudu jõuavad kliendid SKA nõustamisteenuseni.

Punkt 2.3 „Riigiabi“

TAT eesmärk on suurendada Eesti inimeste pensioniteadlikkust ning toetada neid pensioniotsuste tegemisel pensionisüsteemiga seotud kehtivate võimaluste ja tingimuste selgitamise, soovi korral personaalse pensioniplaani loomise ning pensionit puudutavatele küsimustele vastamise kaudu. Eesmärgi saavutamiseks nõustatakse inimesi pensionit puudutavates teemades ning töötakse välja teavitustegevustes kasutatavaid materjale ja pensioniseisuga tutvumiseks ja pensionivalikute tegemiseks vajalikke töövahendeid. Tegevuste elluviija on SKA.

Riigiabi reguleerivad ELi õigusaktid ning riigisisesele tasandil konkurentsiseaduse riigiabi peatükk (6. ptk). Vastavalt ELi toimimise lepingu artikli 107 lõikele 1 on igasugune liikmesriigi poolt või riigi ressurssidest ükskõik missugusel kujul antav abi, mis kahjustab või ähvardab kahjustada

konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist, ühisturuga kokkusobimatu niivõrd, kuivõrd see kahjustab liikmesriikidevahelist kaubandust. Seega on esimeseks oluliseks komponendiks enne nelja riigiabi kriteeriumi hindamist teha selgeks, kas abi saaja on ettevõtja.

Euroopa Kohtu praktikast tulenevalt tuleb riigiabi kontekstis lugeda ettevõtjaks kõiki üksusi, mis tegelevad järjekindlalt majandustegevusega; seda siiski vaid eeldusel, et isik pakub vastutasu eest mingit kaupa või teenust, mida vähemalt potentsiaalselt võiksid turumajanduse tingimustes pakkuda ka konkurendid. Kuivõrd SKA TAT raames teenuseid, sh tasu eest, ei paku, ei saa nende tegevust lugeda majandustegevuseks.

Võib möönda, et kuivõrd SKA teenuseid füüsiliselt ise ei osuta, on kaudseteks abi saajateks ka teatud ettevõtjad, kellelt SKA tooteid ja teenuseid tellib. Siinkohal on oluline, et sellistel puhkudel on teenuseosutajad leitud riigihankemenetlusega, mille tulemusena tekib teenuse hind turuhinnanana, mis välistab eelise andmise ja saamise. Seega ei ole tegemist riigiabiga ka pakkujate tasandil.

Punkt 3 „Näitajad“

Punktis 3 on nimetatud TAT näitajad, mis aitavad mõõta eesmärkide saavutamist nii kvantitatiivselt, kvalitatiivselt kui ajaliselt. Punktis on esitatud meetmete nimekirja väljundinäitaja ning TAT-spetsiifiline tulemusnäitaja, nende algtase ning sihttase aastateks 2024 ja 2027. Samuti on kirjeldatud näitajate sisu ning esitatud teave näitaja saavutamistaseme tõendite kogumise kohta. Käesolev TAT panustab otseselt meetmete nimekirja väljundinäitajasse, milleks on „Pensioninõustamise infotunnid“ sihttasemega 980 aastal 2027, mis koosneb korraldatud infotundidest, vebinaridest ja individuaalnõustamistest. Infotunnis osalejate arv varieerub vastavalt asutuse suurusele 10–200 inimese vahel, vebinarides osalejate arvuks on hinnanguliselt 5–30 inimest. TAT-spetsiifiline tulemusnäitaja on „osakaal nõustamisteenuse saajatest, kelle pensionialane teadlikkus on suurenenud“, mida mõõdetakse nõustamisteenuse saajate antava tagasisidega SKA hallatava küsimustiku kaudu.

Punkt 4 „Tegevuste eelarve“

TAT eelarve on 1 390 000 eurot, sh ESF+i toetus 973 000 eurot, millele lisandub riiklik kaasfinantseering 417 000 eurot. Tegevuste ja aastate kaupa on eelarve näidatud TAT lisa finantsplaanis.

Punkt 5 „Kulude abikõlblikkus“

Abikõlblike kulude, sh mitteabikõlblike kulude kindlaks määramisel tuleb lähtuda Vabariigi Valitsuse 12. mai 2022. a määrusest nr 55 „Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika ja siseturvalisuspoliitika fondide rakenduskavade vahendite andmise ja kasutamise üldised tingimused“ (edaspidi *ühendmäärus*).

TAT-s on lubatud tegevuste elluviimisega kaasnevad personali- ja transpordikulud. Inimeste pensionialase teadlikkuse suurendamiseks korraldatakse meedia- ja kommunikatsioonitegevusi ja üritusi. Samuti korraldatakse vajalikke koolitusi ja õppevisiite, et täiendada valdkonnaga seotud teadmisi.

Vastavalt ühendmääruse § 17 punktile 8 on kaudsed kulud abikõlblikud ainult lihtsustatud hüvitamisviisidest ühtse määra alusel. Ühtse määra rakendamisel ei tule tõendada ega esitada RÜ-le koos maksetaotlusega kaudsete kulude kuludokumente, kulude tasumist tõendavaid dokumente ega kulu aluseks olevaid arvestusmetoodikaid. Seetõttu ei kontrollita ka kaudsete kulude aluseks olevaid kulusid paikvaatluse ega projektauditi käigus. Samuti ei pea osalise tööajaga administreeriva personali üle pidama arvestust ning raamatupidamisarvestuses eristama ühtse määra alusel hüvitatud kaudseid kulusid.

Kaudsed kulud moodustavad 15% TAT otsestest personalikuludest.

Punkt 6 „Toetuse maksmise tingimused ja kord“

Toetuse väljamaksmine toimub ühendmääruse § 27 lõike 1 punkti 1 alusel, v.a kaudsete kulude hüvitamine. Maksetaotlusi võib esitada vähemalt üks kord kvartalis, kuid kõige sagedamini üks kord kuus. Kuna riigiasutused saavad kulude tasumiseks enne toetuse saamist käibevahendeid riigieelarve seaduse alusel, on nende taastamiseks vaja võimalikult kiiresti esitada RÜ-le maksetaotlused, et abikõlblikud kulud saaks omakorda lisada Euroopa Komisjonile esitatavasse maksetaotlusse. Kui kalendrikuus makseid ei tehta, siis null-reaga maksetaotlust esitada ei tule.

Punkt 7 „Elluviija kohustused“

Lisaks TAT-s sätestatule kohalduvad elluviijale kõik ühendmääruse §-des 10–11 toetuse saajale sätestatud kohustused. Muu hulgas tuleb erilist tähelepanu pöörata riigihangete seaduse järgimisele.

RA-le esitatakse TAT järgmis(t)e eelarveaasta(te) eelarve kinnitamiseks jooksva aasta 1. novembriks. RA nõudmisel on elluviija kohustatud esitama TAT eelarve jagunemise aastate ja eelarveartiklite kaupa. Vastav nõue on vajalik sisendina riigieelarve ja tööplaani planeerimise protsessis. TAT elluviija on kohustatud RA-le esitama iga kuu eelarve täitmise aruande. RA on aruandekohustuslik tema vastutusallas olevate meetmete elluviimises ning selleks eraldatud toetuse kasutamises, mistõttu on vajalik tihedamini kui kaks korda aastas (aruannete esitamise tähtajad) seirata vahendite kasutamist ning vajaduse korral sekkuda (ala- või ülekasutamine) TAT elluviimisse.

Peale TAT kinnitamist tuleb RÜ-le esitada väljamaksete prognoos 15 tööpäeva jooksul. Igal aastal tuleb väljamaksete prognoos järgmise eelarveaasta kohta esitada 10. detsembriks või kümne tööpäeva jooksul peale lisaelarve kinnitamist. Kui väljamaksetaotlused erinevad esitatud prognoosist 25%, tuleb elluviijal esitada uus väljamaksete prognoos järele jäänud eelarve aasta kohta.

Siinkohal on oluline rõhutada, et erinevalt teistest fondidest tuleb ESF+ist rahastatud tegevustes osalejate kohta koguda nõutavad andmed vastavalt ÜSS § 19 lõikele 3. Osalejate andmeid kogutakse osalejate seirearuande alusel, mida tuleb esitada koos aruandega.

Punkt 8 „Aruandlus“

Punktis 8 sätestatakse vahearuanete ja lõpparuande esitamise kohustus, tähtajad ning aruannetes puuduste esinemise korral nende menetlemise kord. Korrapäraselt esitatud aruanded aitavad jälgida TAT tegevuste edenemist ja tulemuste täitmist ning võimaldavad vajaduse korral juhtida tähelepanu vajakajäämistele ja teha tegevuste elluviimises õigeaegseid muudatusi.

Punkt 9 „TAT muutmine“

Punktis 9 sätestatakse TAT muutmise kord. Muudatusvajadused peavad olema motiveeritud ja aitama kaasa TAT edukale elluviimisele. Sagedamini kui üks kord kuue kuu jooksul ei ole TAT muutmine mõistlik, arvestades muutmisprotsessi ajamahukust ning sellega kaasnevat halduskoormust. TAT-d peavad põhinema põhjalikel analüüsidel ja planeerimisel, välistades sagedaste paranduste vajaduse. Samuti peavad olema vajalikud muudatused põhjendatud ja läbi kaalutud.

RA-l on õigus TAT-d muuta, kui selgub, et see on vajalik TAT edukaks elluviimiseks või TAT elluviijal ei ole toetuse kasutamist ettenähtud tingimustel võimalik jätkata. RA võib muuta TAT finantsplaani,

eelarvet või TAT abikõlblikkuse perioodi. Kui TAT rakendamisel tekib eelarveliste vahendite jääk, võib RA vähendada TAT eelarvet tingimusel, et see ei takista TAT eesmärkide täitmist. Vastav säte on vajalik olukorras, kui on näha, et TAT tegevuste elluviimiseks kulub oluliselt vähem vahendeid, kui oli esialgselt planeeritud.

Punkt 10 „Finantskorrektsiooni tegemise alused ja kord”

Viidatakse finantskorrektsiooni otsuste ja tagasimaksete tegemise reeglistikule.

Punkt 11 „Vaiete lahendamine”

Nimetatakse RA ja RÜ otsuse või toiminguga vaide menetleja.

III Käskkirja vastavus Euroopa Liidu õigusaktidele

Käskkiri on vastavuses Euroopa Liidu õigusega.

Käskkirja koostamisel on arvestatud järgmiste Euroopa Liidu õigusaktidega:

- 1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid;
- 2) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1057, millega luuakse Euroopa Sotsiaalfond+ (ESF+) ja tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1296/2013.

IV TAT mõjud

TAT-I on mõju inimeste teadmisele, et pensioninõustamise näol on soovijatele olemas kättesaadav tugi pensioniteadlikkuse suurendamiseks ja pensioniotsuste tegemiseks. Samuti on inimestele lähedal oleva ja kättesaadava pensioninõustamise teenuse kaudu võimalus saada pensionialast tuge, mille tulemusel suureneb väljatöötatud tööriistade (pensionikalkulaator, pensioniplaan) kasutamine. Suureneb inimeste aktiivsus oma pensionialase info (tööraamatud jm pensioniõigusi puudutavad dokumendid) edastamisel SKA-le. Inimesed tuuakse lähemale pensionisuundumusi arvesse võtvatele pensioniteadlikele otsustele, millega aidatakse kaasa sotsiaalselt kindlustatuma ühiskonna tekkimisele ja motivatsioonile ehitada oma personaalne pensionitulevik. Paraneb usaldus pensionisüsteemi ja riigi pakutava kallutamata pensioniinfo vastu.

TAT tegevused arvestavad põhiõiguste hartaga ja puuetega inimeste õiguste konventsiooniga. Vastav analüüs on seletuskirjale lisatud.

Andmekaitsealane mõjuhinnang

Haldusmenetluse käigus töötleb haldusorgan (SKA) isikuandmeid oma ülesannete täitmiseks (Sotsiaalkindlustusameti põhimääruse §-d 5 ja 6 ning § 8 p 4). SKA avalikku ülesannet toetatakse käesoleval juhul ÜSS § 10 lõike 2 kohaselt rakendusasutuse juhi poolt kinnitatud toetuse andmise tingimuste käskkirja alusel. SKA vastutab iga protsessis osaleja andmetöötlamise nõuete eest vastavalt isikuandmete kaitset reguleerivatele õigusaktidele (isikuandmete kaitse üldmäärus, isikuandmete kaitse seadus ja valdkondlikud eriseadused). Samuti tagatakse töödeldavate andmete kaitse ja turvalisus. Elluviija kogub infotunni raames osalejatelt nõusoleku alusel järgmisi andmeid: juriidilise isiku nimi ja kontaktandmed, juriidilise isiku vahendusel infotunnis osalejate arv. Andmeid kogub isik, kes konkreetset koolitust või teavitussüritust korraldab (SKA). Nõustamine infotunni raames on anonüümne, elluviija infosüsteemis säilitatakse vaid see, mis teemal nõustati. Andmeid kasutab elluviija statistikaks ning selleks, et saata osalejatele infot ürituse toimumise kohta ning peale üritust saata materjalid ja anonüümne tagasiside. Elluviija infosüsteemis säilitatakse

osalemise tõestamiseks vaid taasesitatavas vormis kinnitust, kus on asutuse esindaja eesnimi, perekonnanimi, asutuse nimi ja esindaja allkiri. Nende tegevuste kestus ei ületa 16 tundi. Infotunde ja vebinare ei salvestata ega talletata.

Personaalse nõustamise puhul kogutakse isiku nõusolekul järgmisi andmeid: nimi, kontaktandmed. Personaalse nõustamise raames annab inimene lisaks nõusoleku, et nõustatava soovil ja nõusolekul näeb pensioninõustaja nõustamise eesmärgil inimese pensioniandmeid. Elluviija infosüsteemis säilitatakse nõustamise teema ja inimese nõusolek, kui nõustatakse personaalsete andmetega, personaalse nõustamise läbiviimist ei salvestata ega talletata. Eeltoodud tegevuste puhul järgib elluviija minimaalsuse nõuet, kogudes vaid andmeid, mis on vajalikud tegevuste eesmärgi täitmiseks, sh edasiarendamiseks või statistilistel eesmärkidel.

Lisaks on tegevuste elluviijal kohustus koguda osalejate andmeid, mis on nimetatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1057 artiklis 17 ning I ja II lisas, samuti Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1056 artikli 12 lõikes 3 ja III lisas, ning esitama need RÜ-le.

V TAT kooskõla valikukriteeriumitega

1. TAT mõju meetme eesmärkide saavutamisele

TAT mõju on kirjeldatud seletuskirja IV peatükis.

2. TAT põhjendatus

TAT tegevused aitavad kaasa meetme 21.4.3.3 „Hüvitiste maksmine, skeemide arendamine ja inimeste piirülest liikumist arvestava sotsiaalkindlustussüsteemi kujundamine“ eesmärgi saavutamisele. TAT eesmärgi, vajalikkuse ja eesmärgi saavutamiseks tehtavate tegevuste põhjalik kirjeldus on esitatud seletuskirja I ja II peatükis.

3. Kuluefektiivsus

Planeeritud eelarve kujunemist on kirjeldatud eelarve seletuskirjas. Eelarve planeerimisel lähtutakse varasematest kogemustest sama tüüpi kulude tegemisel ja seda korrigeeritakse vajaduse korral tarbijahinnaindeksi prognoositava muutusega. Uut tüüpi kulude planeerimisel uuritakse hindasid turult või töötatakse need ise välja.

4. Elluviija suutlikkus projekti ellu viia

SKA on Sotsiaalministeeriumi valitsemisalas tegutsev valitsusasutus, millel on vajalik teenuste osutamise ja korraldamise, sh klienditöö ja arvete väljamaksmise kogemus ning piirkondlikud teeninduspunktid üle Eesti. SKA ülesanne on muu hulgas pensionide, toetuste ja hüvitiste määramine ja maksmine ning pensioniteenuse arendamine.

5. TAT mõju horisontaalsetele põhimõtetele

TAT mõjutab (märkida ristiga, peab mõjutama vähemalt ühte põhimõtet):

Regionaalareng jah ei

TAT tegevused ei panusta otseselt regionaalarengusse. Küll aga aitavad teavitamine ja nõustamine eri maakondades nende piirkondade elanikel osa saada TAT tegevustest ning suurendada nende teadlikkust pensioniga seonduvast.

Keskkonnahoid ja kliima jah ei

TAT tegevuste elluviimisega ei kaasne otsest positiivset muutust ega ka negatiivset mõju keskkonnahoiu ja kliima eesmärgile. Küll aga nõustatakse inimesi tegevuste raames investeerima vastutustundlikult.

Kas TAT-d viivad osaliselt või täielikult ellu sotsiaalpartnerid või vabaühendused?

jah ei

Kas TAT üheks eesmärgiks on naiste jätkusuutliku osaluse ja edu tagamine tööhöives?

jah ei

Kas TAT on suunatud riigi, piirkonna või kohaliku tasandi haldus- ja ametiasutustele või avalike teenuste osutamisele?

jah ei

TAT tegevused omavad mõju SKA pensionialase nõustamise suutlikkuse paranemisele.

Võrdsed võimalused⁶

Sooline võrdsus (kas TAT lõpptulemus mõjutab meeste ja naiste olukorda ühiskonnas)

jah ei

Alljärgnev osa täidetakse „jah“ vastuse korral

TAT sisaldab tegevusi, mis panustavad otseselt soolise võrdõiguslikkuse edendamisse

jah ei

Tegevuste kirjeldus:

TAT panustab soolise võrdõiguslikkuse edendamisse sooküsimuste lõimimisega⁷

TAT-de ettevalmistamisse, rakendamisse ja seiresse

jah ei *Selgitus, kuidas on TAT-s rakendatud sooküsimuste lõimimist:*

Nõustamisteenuse kavandamisel analüüsitakse erinevusi naiste ja meeste võimalustes ja otsustes oma pensionipõlve kindlustamisel - millised tegurid vähendavad ja millised suurendavad vaesusriski pensionipõlves (sh soolise palgalõhe, hoolduskoormuse, investeerimiskäitumise mõju jms) ning arvestatakse neid erinevusi nõustamisprotsessis.

Võrdne kohtlemine

jah ei

Alljärgnev osa täidetakse „jah“ vastuse korral

Kirjeldada, kuidas on TAT ettevalmistamise ja rakendamise ajal tagatud:

a) eri vanuses inimeste võrdne kohtlemine - nõustamisteenuse raames on analüüsitud ja arvestatud eri vanuserühmadesse kuuluvate inimeste vajadustega

TAT ettevalmistamisel ja rakendamisel tagatakse, et inimese ea tõttu ei diskrimineerita ühtegi TAT sihtrühma liiget.

⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2021/1060 artikkel 9. Horisontaalsed põhimõtted.

⁷ TAT ettevalmistamisel, rakendamisel ja seires võetakse arvesse naiste ja meeste erinevat olukorda ja vajadusi ning hinnatakse mõju naiste ja meeste sotsiaal-majanduslikule olukorrale ühiskonnas selleks, et tagada ühtmoodi kasu nii naistele kui meestele ning kaotada ebavõrdsus.

- b) puudega inimeste võrdne kohtlemine, sh kirjeldada, kas ja milliseid tegevusi võetakse TAT-s ette puudega inimestele juurdepääsu tagamiseks

Erivajadusega inimestele on tagatud ligipääsetavus nõustamisteenuse osutamise füüsilisele keskkonnale ja edastatavale informatsioonile. Loodavad infotehnoloogilised lahendused vastavad WCAG 2.1 nõuetele.

- c) võrdne kohtlemine sõltumata inimese soost, rassist või rahvuslikust kuuluvusest, usutunnistusest või veendumusest või seksuaalsest sättumusest⁸

TAT-s nimetatud tegevuste elluviimisel arvestatakse eri soost, rassist või rahvusliku kuuluvusega, puudega inimeste, erineva usutunnistuse või veendumuse või seksuaalse sättumusega inimeste erineva olukorra ja vajadustega. Rahvuslikust kuuluvusest tuleneva võrdse kohtlemise tagamiseks pakutakse nõustamisteenust ka vene keeles.

VI TAT jõustumine

TAT jõustub tagasiulatuvalt alates 01.01.2022. Tagasiulatuv jõustumine on vajalik, kuna tegevusi viiakse ellu nimetatud kuupäevast alates.

VII TAT kooskõlastamine

Eelnõu esitati eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile ja e-posti teel Riigi Tugiteenuste Keskusele ning arvamuse avaldamiseks Sotsiaalkindlustusametile. Riigi Tugiteenuste Keskus ja Sotsiaalkindlustusamet kooskõlastasid eelnõu märkusteta. Rahandusministeerium kooskõlastas eelnõu märkustega, millega enamikus arvestati.

Lisa:

Põhiõiguste hartaga ja puuetega inimeste õiguste konventsiooniga arvestamise kontroll-leht

⁸ Tegevuste kirjelduses tuua välja tunnus (sugu, rass/rahvus, usuline veendumus või seksuaalne sättumus).